

če se znajde, de so pošteni inu dobrozaderžni. Ako bi kdo očitne krive pravde zagovarjal, vinke, zavijače, zamude delal, en tak bo ob službo djan. Katiri besedni doktorji pa se bodo prav inu vestno obnašali, naj imajo upanje, de per cesarskeh službah se bo na nje narbol spomnilo (Nro. 41). — Dvojna jeza nam zagrina večerni in polnočni svit, za črnim koltram zad zasiple treš nu toučo za deželo posmertit, tudi nasaja delečave rev, nasreče, inu jezere milih solz, gorje deželi ako se to neispreletf (Nro. 48). — Pemski duh v velikim plemeno za deželo gorí, pemci so perpravleni zmeram za nih krala se skusiti, oni nam kažejo posnemik, kar so že z' davnej v stariših vojskah pokazali, nih imena bodo v zmeram terpeče bukve vtisnene, inu lepotile nih goreči duh za deželo (Nro. 52.) — Na koncu v št. 51. in v poslednji 52. je brati:

„V prihodnim lejto nebodo krainske novice več ven dajane.“

Učitelj Ljudomil v nadaljevalni šoli.

XIII.

Dež.

Ljud. Kaj toplo vreme smo imeli sredi mesca avgusta, spomladi smo želeli lepih dni, avgusta smo prosili pohlevnega deža, da bi nam suho zemljo napojil, a sedaj ga imamo več, kakor smo ga želeli.

Učen. Zakaj pa iz oblakov dežuje?

Ljud. Zato, ker oblaki niso kaj družega, nego megle v višjih zračnih plasteh. Kedar padajo te megle v višavi, oblaki, v nižje plasti, ki so že z vodenom paro skoraj popolnoma nasitjene, navzamejo se vodeni mehurčki še nekoliko para, združijo se s sosednimi mehurčki, narede se kapljice, ki postanejo tako težke, da ne morejo več plavati po zraku, toraj padejo na tla, in takrat pravimo, da dežuje, ali da dež gre. Iz oblakov pa dežuje tudi takrat, kedar se razhlade v drugi hladnejši zračni plasti, ali kedar se jim temperatura zniža po kakem merzlem vetru, zdajci se združi več mehurčkov, narede se iz njih kapljice, ki padajo v podobi deža na tla.

Učen. Kako pa je to, da časih ni videti oblakov, a vendar dežuje, kakor iz jasnega.

Ljud. Po letu časih po zelo vročem dnevu opazujemo, da pri solnčnem zahodu, ali kmalo po zahodu, iz jasnega neba predroben dež rosi. To se posebno rado primeri v dolinah ali v nizravni, ker so spodnje zračne plasti z vodenom paro popolnoma nasitene in se naglo nepri-merno ohlade. Vodene pare se hitro spreminjajo v vodene kapljice, nimajo časa narejati megle in oblakov, ter padajo na tla; takrat pravimo, da perši.

Učen. Kako pa more iz oblakov tako dolgo deževati. Letos spomladi je skoraj štirinajst dni neprenehoma lilo, od kod se jemlje toliko vode?

Ljud. Nепretergani dež izvira od tod, da vetrovi dotičnim krajem neprestano prinašajo zelo vlažen, moker zrak, časih dežuje s prenehlejši, in sicer naj več za to, ker je razvezana toplota zrak toliko ogrela, da v sebi nosi lahko več vodene pare, kakor jo ravno ima. Kakor hitro se pa zrak nasiti z novo vodeno paro ali če se nekoliko ohladi, začenja z nova deževati. Rekel sem, da razvezana toplota zrak ogreje. Kedar se namreč voda spreminja v sopar, veže se toplota, ako se pa sopar po ohlajenji zopet v vodo spremeni, razveže se toplota, postane prosta in zrak ogreva.

Učen. Ali pa prihaja vsa voda, ki v podobi deža na zemljo pada, samo iz oblakov?

Ljud. Vsa ne, ne dežuje le iz oblakov, ampak več ali manj tudi iz zračnih plasti, med oblaki in zemljo. Vodene kapljice padejo iz oblakov, gredo skozi spodnje zračne plasti, ki so tudi s paro nasitene; tukaj se vodna para zgostuje in pobeša na nje. Zato pade na tleh dosti več deža, kakor na strehi visokih zvonikov, v podnožji hribov, več, kakor na njihovem verhu.

Učen. Kako je to, da časih tako drobne kapljice padajo na tla, časih pa tako debele?

Ljud. To pride ravno od tega, kar sem vam sedaj povedal. Kolkor bližej zemlje so oblaki, toliko drobnejše so kapljice; če pa so oblaki visoki, kapljice padajo skozi spodnje zračne plasti, zgostijo vodeno paro v njih, postanejo debeleje. Pred ploho časih padajo kot grah debele kaplje.

Učen. Kako je to, da časih dež kar hitro pride, pa naenkrat zopet neha, časih pa tako dolgo dežuje?

Ljud. Na nebu vidite mnogoverstne oblake, ki so jako različno razširjeni; časih se narejajo le v progah ali v malih kupih, časih pa so razpeti po vsem obzorji, tem enako tudi različno dežuje. Časih veter prižene, pa tudi hitro odžene deževni oblak, in dež hitro neha; to je prehodni dež; tudi plohe navadno le malo časa terpe, ter se razširjajo le čez malo pokrajino; časih pa se dež tako razširi, da v tistem času pada čez velik del sveta, ter terpi več dni zaporedoma, ali po nekodi celo več tednov ali mescev, to je povsotni dež.

Učen. Stari ljudje pravijo, da je časih že deževalo žveplo, pa tudi da je šel kervavi dež, ki bojè pomeni hude vojske, ali je to res?

Ljud. Nevedni ljudje si vse po svojem razložijo. Žveplenega dežja ni. Pazljivo vjeta dežnica je kemično skoraj popolnoma čista. Časih pa ima dež vendar neko rumeno barvo; toda pri tem je deževnici le primešanih

raznih tujih tvarin, v podobi prahu, zlasti cvetnega prahu, ki po krajih in letnem času izvira iz kaj različnih rastlin: iz jelše, leševja, smreke, brine, itd. Tak cvetni prah plava časih v veliki množini po zraku, prijemlje se padajočih kapelj in ljudem se zdi, da gre žvepleno-rumen dež. — Enako se pojasnjuje kervavi dež. Rudeče kaplje ali rudeče pike in maroge na tleh, katere po dežji opazujejo po raznih krajih, izvirajo iz organskih tvarin: od metulov, malih žuželk, raznih gobic itd. Te tvarine pa navadno ne padajo z dežjem na tla, ampak so že poprej bile po tleh raztresene; časih pa te tvarine res plavajo po spodnjih plasteh ozračja in z dežjem padajo na tla. Še nekaj vam morem omeniti o posebnem prahu, kateri je večkrat dežju ali snegu primešan, kateremu zato tudi pravijo kervavi dež ali kervavi sneg. Leta 1869 mesca marcija je posebno veliko prahu padlo z dežjem na zemljo. Na otoku Malta, v mestu Neapolju, v Rimu, so povsod zapazili tam, kamor so padale deževne kaplje, silno droben pesek rumenkaste barve. Pa tudi pri nas na Kranjskem so to prikazen opazovali. V okolici novega Dvora (Weixelstein) je po noči od 24. do 25. marcija šel dež, s katerim je bil namešan rudečkasti pesek, posebno na oknih, pri gredicah na vertu se je to prav dobro videlo; ravno tak pesek je z dežjem padal v Celji in pri Zidanem mostu. Iz štirih krajev so taki pesek poslali učenjaku Ehrenbergu, naj bi ga mikroskopično preiskal. Ta je tudi to storil, in v tem prahu našel nič manj kot 38 organskih tvarin. Do sedaj se je največ mislilo, da ta prah pride iz Afrike, toda ravno omenjeni pesek kaže, da bi znal priti iz Srednje Azije, kjer rudečkast pesek pokriva široke pušave. Hudi vetrovi iz teh pušav ogromno množino prahu vzdigujejo in na zelo oddaljene kraje prinašajo, na zemljo pa z dežjem vred pada na tistih krajih, kjer ravno dežuje.

Učen. Tudi sem že slišal, da so semtertje z dežjem padale žabe, gosence in druge živali, kar — kakor pravijo — pomeni velike šibe božje.

Ljud. Pri dežju po veliki suši žabe rade lezejo iz svojih lukinj, in v nekterih krajih jih je silo veliko; te toraj niso padle z dežjem na zemljo, ampak dež jih je le iz zemlje privabil. Ne dá se vendar tajiti, da je časih tudi z dežjem padlo premnogo živalic, žita in družega semena. Hudi viharji na drugih krajih so jih od zemlje vzdignili in daleč proč zanesli, tu so se zopet ali suhe, ali z dežjem polegale na zemljo in ljudem se je zdelo, da živali ali žito dežuje. Leta 1804 padlo je v Andaluziji premnogo žita na zemljo: poslej so zvedili, da ga je vihar odnesel iz nekega gumniša v Tangeru v severo-zahodni Afriki.

Učen. To ste nam že toliko razložili, da spoznamo, da se vse lahko po naravnih postavah zgodi, in da se nam ne zarad kervavega,

nití zarad žabjega deža ni treba bati kaj hudega. Povejte nam še, zakaj da 40 dni dežuje, če je deževno na sv. Medarda dan?

Ljud. Dragi, ta je pa prazna! saj nas skušnja uči, da je večkrat ta dan že deževalo, po tem pa je najlepši vreme bilo. ali pa, da je sv. Medard lep bil, potem pa je bilo dežja dovolj. Kar se pa zamore časi primeriti, kdo bo na tak primerek terdo veroval?

Učen. Ako ravno ne vselej, pa se vender večkrat kaj rado takega primeri, od kod nek to pride?

Ljud. V nekterih krajih Afrike in Azije le malokdaj dežuje in navadno le po dvakrat v letu, spomladi in jeseni, takrat pa dežuje po več dni skupaj. Spomladanski dež se rad prične v začetku rožnika, tedaj okrog sv. Medarda, ki je 8. dan imenovanega mesca. Ako od ondotnih krajev veter k nam piha, zamore deževne oblake zagnati tudi v naše kraje in po tem takem tudi pri nas dalje dežuje.

Učen. Kaj pa se takrat zgodi, kadar pravimo, da se je oblak utergal?

Ljud. Kadar se v oblaku po kakem merzlem vetru ali kako drugače vodeni mehurčki prav hitro zgostijo in naredijo vodene kaplje, zlasti ondi, kjer mokri vetrovi iznad morja naravnost vlečejo v gore, takrat posebno močna ploha naliva, pravimo: oblak se je utergal. Toda pri nas so take plohe le bolj redke in še takrat, kadar so prav hude, se ne dajo primeriti s plohami po nekterih drugih krajih. V Genovi je leta 1822 v enem dnevu padlo dežja čez 80 $\frac{1}{m.}$, v Giberaltaru pa celo 84 $\frac{1}{m.}$. Pri nas ga v enem dnevu gotovo nikdar ne pade 8 $\frac{1}{m.}$; če ga le 3 $\frac{1}{m.}$ pade, napno se vse reke, stopijo čez bregove in narejajo povodnji na dolgo in široko.

Dopisi in novice.

— *Okrajna učiteljska konferenca za okolico ljubljansko* se je veršila 27. julija. Pričela se je zjutraj po 8. uri. Učitelji zbrali so se bili vsi (razven enega, kleri je bil po bolezní zadržan) in 3 učiteljice tega okraja. Gosp. okrajni glavar počastil je tudi s svojo navzočnostjo in učitelj iz Kranjskega okraja navzoče učitelje. Gosp. okrajni nadzornik kot predsednik izbere si v svojega namestnika g. Čveka, zapisnikarja pa sta bila g. Žibert in gna. Francelj. G. predsednik pozdravi navzoče ter izraža svoje veselje tudi nad tem, da je g. okrajni glavar se v zbor potrudil. Dalje bere dotične ukaze i. dr. ter preide na poročilo o inšpekciji. Izraža se deloma hvalno o marsičem, pa tudi pove, kaj bi bilo lahko bolje in kaj je še vedno pomanjkljivega o tem in unem, ter prigo-varja, da naj se v prihodnje vse pomanjkljivo popravi. G. okr. glavar pa pristavi, da ako se bode v prihodnje še kje o kaki zanikerni pomanjkljivosti kaj čulo, da se bode dotični v disciplinarno preiskavo vzeli. — Preide se na dnevni red. G. Potočnik poroča o jezikovem uku v nižjem oddelku prvega razreda gledé učnega načerta in gradiva. On misli, da je dovolj, ako se o tem oddelku prvo